

Väinö Mononen

*Erään pataljoonan
sotatie*

I/JR 65 talvisodassa Suomussalmella ja
Kuhmossa

ERÄÄN PATALJOONAN SOTATIE

***I/JR 65 talvisodassa
Suomussalmella ja Kuhmossa***

© 2016 Väinö Mononen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-339-4780

ERÄÄN PATALJOONAN SOTATIE

I/JR 65 talvisodassa Suomussalmella ja Kuhmossa

Alkusanat

Sisällöstä

Teos sisältää suomalaisen Jalkaväkirykmentti 65:n I Pataljoonan omakohtaista kuvausta talvisodan taisteluista Suomussalmella ja Kuhmossa. Teos on useista eri tietolähteistä koottu kertomus, joka seuraa pataljoonan ja sen komentajan näkökulmasta sotarintaman tärkeimpiä tapahtumia, jotka aiheuttivat kauhua Kainuussa ja sen siviiliväestössä vuosina 1939-1940.

Suomussalmen taistelut olivat ratkaisevan tärkeä osa koko Suomen ja Kainuun selviytymistarinaa, johon toisena oleellisena osana liittyivät myös Kuhmon ankarat mottitaistelut.

Vuodet vierivät ja veteraanirivit harvenevat, mutta yhä Kainuun korpimaisemassa näkyvät nuo sammaleen peittämät sodan arvet. Suomussalmen taistelujen tapahtumakuvaukset ovat monelle lukijalle hyvin tuttuja, mutta vielä silti kerran sopii ihmetellä, miten niin puutteellisesti varustettu reservipataljoona kykeni kamppailemaan menestyksellisesti Puna-armeijan täysin ylivoimaista ja huippuvarusteltua sotajoukkoa vastaan.

Tämä peloton ja omatoiminen suomalaispataljoona taisteli ääriolosuhteissa ja näytti vajavaisesta sotilaskoulutuksestaan huolimatta osaamisensa osoittaen miesten keskuudessa ainutlaatuista uhrimieltä.

Monet miehistä, jotka selvisivät Suomussalmen korpitaisteluista jotakuinkin ehjinä, menehtyivät pian rintamanvaihdon jälkeen Kuhmon ankarissa mottitaisteluissa. Pataljoonan sankarivainajat ovat teoksen loppuosassa yksiköittäin aakkosjärjestyksessä eriteltyinä.

Pataljoonan sotatie on lisätty sota-arkiston sotapäiväkirjoista tiivistelmäosuutena mukaan selventämään ja jaottelemaan teoksen operatiivista osuutta. Teoksen oheen on koottu myös talvisodan yleistapahtumien hahmottamiseksi useita tilastoja.

Värilliset piirroskartat ja vanhat valokuvat on liitetty helpottamaan rintamatapahtumien tilanne- ja paikkakohtaista seurantaa. Lisäksi olen vuosien kuluessa kulkenut lukemattomia kertoja sotatien maastoissa varmistamassa tapahtumapaikkoja.

Vaikka talvisota on vieläkin monen veteraanin omaiselle raskas aihe, olkoon tämä teos siksi heitä henkisesti vahvistava sekä nykyisen näköalattomuuden aikana myös kädenojennus mahdollisten esikuvien puutteesta kärsivälle nuorisolle.

Teos on omistettu Suomussalmella ja Kuhmossa käydyn talvisodan suomalaisveteraaneille ja heidän muistolleen.

Enossa 30. marraskuuta 2016

Väinö Mononen

ERÄÄN PATALJOONAN SOTATIE

I/JR 65 talvisodassa Suomussalmella ja Kuhmossa

- Sisällöstä _____ sivu 7

Sisällysluettelo _____ sivu 9

Talvisota syttyy _____ **sivu 19**

- Uusi aluepohjainen organisaatio (*Kartta no 1*) _____ sivu 19
- Talvisodan perustaistelija _____ sivu 23
- Sotilasvala _____ sivu 26
- Valmistautuminen vaikeuksiin (*Kartta no 2*) _____ sivu 27
- Täydellinen yllätys (*Kartta no 3*) _____ sivu 30
- Viivyttyäen kohti Suomussalmen kirkonkylää _____ sivu 32
- Pohjoisosan taistelujen kulku 30.11.-7.12.1939 _____ sivu 33
- Suomalaiset ottavat aloitteen _____ sivu 36
- Raatteen tiellä taistellaan _____ sivu 38
- Siviiliväestön asema (*Kartta no 4*) _____ sivu 41

Moukari heilahtaa Suomussalmella _____ **sivu 49**

- Yllätys odottaa! _____ sivu 49
- Pääministeri Cajander _____ sivu 50
- Täydennysmuodostelmat _____ sivu 51
- Oulusta Suomussalmelle _____ sivu 55
- Yleistilanne Suomussalmella (*Kartta no 5*) _____ sivu 57
- Nahkavyö ja kokardi _____ sivu 60

● Ahdasta Alassalmella _____	sivu 62
● Tulituksen kohteena _____	sivu 63
● Ratsuväkeä ja haulikoita _____	sivu 64
● Laukaus pimeässä _____	sivu 65
● Tunnussana _____	sivu 66
● Tuhoamistaistelut alkavat _____	sivu 69
● Hyövyynvaaran taistelu (<i>Kartta no 6</i>) _____	sivu 73
● Suuntana Saarijärvi _____	sivu 80
● Juntusranta (<i>Kartta no 7</i>) _____	sivu 87
● Tormua (<i>Kartta no 8</i>) _____	sivu 94
● Otteita sotapäiväkirjasta _____	sivu 99
● Takaisin Alassalmelle _____	sivu 102

***Kuhmon korpi kutsuu* _____ sivu 107**

● Vihollisen 163. Divisioona ylittää rajan _____	sivu 107
● Pataljoonan kohteena Saunajärvi ja Kannas _____	sivu 108
● Kannaksen motti (<i>Kartta no 9</i>) _____	sivu 112

***Portinvartija pohjoiseen* _____ sivu 118**

● Etsittäväenä Dolinin Hiihtoprikaati (<i>Kartta no 10</i>) _____	sivu 118
● Palapeli kootaan _____	sivu 122
● Vetkon taistelut _____	sivu 124
● Kesselin taistelut _____	sivu 137
● Muita murheita _____	sivu 142
● Murheita muuallakin _____	sivu 147
● Maastonpuhdistusta _____	sivu 152
● Onnea sodassa _____	sivu 159
● Vihollisen lopullinen tuho _____	sivu 164
● Tilintekoa _____	sivu 169
● Suomalaisjoukkojen uudelleenryhmitys _____	sivu 180
● Vihollisjoukot _____	sivu 182

***Suurmotti - Luvelahti* _____ sivu 184**

- Valtausvalmisteluja (*Kartta no 11*) _____ sivu 184
- Esikuntamotti (*Kartat no 12 ja 13*) _____ sivu 186
- Itäinen motti (*Kartat no 14 ja 15*) _____ sivu 200
- Tilintekoa _____ sivu 213
- Komennus päättyy _____ sivu 215

***Loppuratkaisu* _____ sivu 217**

- Läntinen motti (*Kartat no 16 ja 17*) _____ sivu 217
- Hyökkäys alkaa _____ sivu 220
- Isku etelästä _____ sivu 221
- Isku pohjoisesta _____ sivu 225

***Otteita I/JR 65:n sotapäiväkirjoista* _____ sivu 231**

- 1./JR 65 _____ sivu 231
- 2./JR 65 _____ sivu 232
- 3./JR 65 _____ sivu 233
- 1.KKK/JR 65 _____ sivu 235

***Käskyliitteitä Kuhmosta* _____ sivu 237**

- Käsky I/JR 65:lle - 4.2.40 _____ sivu 237
- Pataljoonan hyökkäyskäsky - 6.2.40 _____ sivu 239
- Joukko-osastoille _____ sivu 240
- Liite no 4 - 10.2.40 _____ sivu 241
- Hyökkäyskäsky - 24.2.40 klo 17.15 _____ sivu 242
- Hyökkäyskäsky - 24.2.40 klo 20.28 _____ sivu 243
- Hyökkäyskäsky Esikuntakukkulalle - 29.2.40 _____ sivu 246

● Tulisuunnitelma - 29.2.40 _____	sivu 247
● Hyökkäyskäskey - 1.3.40 _____	sivu 249
● Käskey erilliskomppanialle - 1.3.40 _____	sivu 252
● Hyökkäyssuunnitelma Esikuntakukkulalle - 2.3.40 _____	sivu 254
● Hyökkäyssuunnitelma Itämaastoon - 4.3.40 _____	sivu 256
● Hyökkäyssuunnitelma Itämaastoon - 5.3.40 _____	sivu 257
● Hyökkäyssuunnitelma Itämaastoon - 7.3.40 _____	sivu 258
● Tulisuunnitelma - 7.3.40 _____	sivu 260

Tapahtumia sotatien varrella* _____ **sivu 261*

● Jälkimaininkeja _____	sivu 261
- Rohkeutta on ruokittava _____	sivu 261
- Vaikeita valintoja _____	sivu 261
- Kokemusta tarvitaan _____	sivu 262
- Erään kansanedustajan käynti 2.T-DE:ssa _____	sivu 263
- Jälkisiivousta _____	sivu 263
- ”Hukkareissu” _____	sivu 264
- Komentajan vaihto _____	sivu 264
- Komentoa vailla _____	sivu 265
- Myöhästyminen Haapovaarassa _____	sivu 265
- Kuin kuivat akanat _____	sivu 266
- Tormuan taistelusta _____	sivu 266
- Kaksi puoliautomaattikivääriä _____	sivu 267
- Kolme makuusäkkiä _____	sivu 268
- Esimiehen arvostelua _____	sivu 268
- Kaksi korpraalia _____	sivu 269
- Panssarikauhua _____	sivu 271
- Reumatismia _____	sivu 271
- Riskipeliä _____	sivu 272
- Erikoisryyppyjä _____	sivu 272
- Herroja ei herätellä _____	sivu 274

- Kipakka saunareissu _____	sivu 276
- Vankiluutnantti _____	sivu 277
- Totinen torvensoittaja _____	sivu 279
- Plus miinus nolla _____	sivu 279
- Porokreivi _____	sivu 280
- Hovimestari Helminen _____	sivu 280
- Kiivas puhelinkeskustelu _____	sivu 282
- Kellarissa _____	sivu 283
- Snellmanin puhuttelu _____	sivu 284
- Kateutta vai kaunaa? _____	sivu 285
● Erotettuja upseereita _____	sivu 287
- Mårten Flink _____	sivu 287
- Hugo Kahva _____	sivu 287
- Kaarlo Kaila _____	sivu 287
- Karl Mandelin _____	sivu 289

Mietteitä ja mielipiteitä _____ **sivu 290**

● Murskaavaa ylivoimaa _____	sivu 290
● Missä todellinen voima piilee? _____	sivu 292
● Komentajan paikka _____	sivu 295
● Nuoret vänriket maksoivat raskaimman laskun _____	sivu 296
● Muistutus nykypäivälle! _____	sivu 299
● Mottitaktiikka _____	sivu 300
● Motti _____	sivu 302
● Aseveli- ja puolustushenkeä _____	sivu 306
● Kestävyydellä voitetaan _____	sivu 308
● 10 syytä talvisotaan _____	sivu 311

Suomen armeijan aseistusta _____ **sivu 313**

● Miinat _____	sivu 313
● Panssarimiinat _____	sivu 314

- Ansat _____ sivu 316
- Räjähdematematiikkaa _____ sivu 317
- Tuhoisia tuloksia _____ sivu 318
- Kenttätykistö _____ sivu 321
- Aseita ja muita varusteita _____ sivu 324
- Ilmapuolustus _____ sivu 331

***Lääkintähuolto* _____ sivu 334**

- Ongelmana olosuhteet _____ sivu 334
- Haasteita riittää _____ sivu 334
- Vihollinen ei kunnioittanut sopimuksia _____ sivu 335
- Pikasiirtoja ja kenttäkoulutusta _____ sivu 336
- Pahin vihollinen _____ sivu 337

***Muu tukitoiminta - vapaaehtoisjärjestöt* _____ sivu 338**

- Suojeluskunnat _____ sivu 338
- Nuoret sankarit _____ sivu 340
- Lotta Svärd _____ sivu 343
- Lotta Svärdin ”Kultaiset sanat” _____ sivu 345
- Pikkulottain ”Kultaiset sanat” _____ sivu 345
- Ulkomaalaiset vapaaehtoiset _____ sivu 346
- Myötätuntoisia apujoukkoja _____ sivu 346
- Talvisotaan osallistuneita ulkomaalaisia _____ sivu 347

***Suomenhevonen* _____ sivu 348**

- Sopiva sotaratsu _____ sivu 348
- Hevosvetoinen armeija _____ sivu 348
- Uhkatekijänä koneellistuminen _____ sivu 349

***Puna-armeijan aseistusta* _____ sivu 351**

- Jalkaväki _____ sivu 351
- Kenttätykistö _____ sivu 353
- Panssarivoimat _____ sivu 354
- Ilmavoimat _____ sivu 356

***Lyhenteitä ja sotilassanastoa* _____ sivu 360**

- Suomen armeija _____ sivu 360
- Puna-armeija _____ sivu 364

***Asevoimien vertailua* _____ sivu 368**

- Voimasuhteet _____ sivu 368
- Neuvostojoukkojen määrät rintamalla talvisodan loppuvaiheessa _____ sivu 368
- Jalkaväkidivisioonan määrävahvuudet _____ sivu 370
- Jalkaväkirykmentin määrävahvuudet _____ sivu 370
- Jalkaväkirykmentin pataljoonan määrävahvuudet _____ sivu 371

***Pataljoonan sotatie (Kartta no 18)* _____ sivu 372**

- Sotapäiväkirjat _____ sivu 372
- Tampereelta Ouluun _____ sivu 375
- Oulusta Suomussalmelle _____ sivu 380
- Suomussalmelta Kuhmoon _____ sivu 394
- Sodanjälkeistä toimintaa _____ sivu 408

***Yrjö Hakasen palvelus puolustusvoimissa* _____ sivu 423**

***Taistelupaikkoja Suomussalmella (Kartta no 19)* _____ sivu 426**

Talvisodan muistomerkit

***Suomussalmella (Kartta no 20)* _____ sivu 430**

- Liekkipatsas
- Talvisodan Monumentti
- Raateen tien taistelujen muistomerkki
- Lehtovaaran muistomerkki
- Vartiopaikan muistomerkki
- Kylänmäen muistomerkki
- Alassalmen muistomerkki
- Haukiperrän muistomerkki
- Hulkonniemen taistelujen muistomerkki
- Kuomanjoen muistomerkki
- Paukan muistomerkki
- Teloitettujen sotavankien muistomerkki
- YH:n muistolaatta
- Ukrainalainen muistomerkki
- Venäläinen muistomerkki
- Ensimmäisen kirkon muistomerkki
- Räjähteiden säilytyskoppi

Taistelupaikkoja Kuhmossa (Kartta no 21) _____ **sivu 435**

Talvisodan muistomerkit

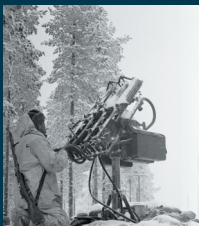
Kuhmossa (Kartta no 22) _____ **sivu 440**

- Sankarivainajien muistomerkki (risti)
- Kiekinkosken suunnan taistelujen muistomerkki
- Laamasenvaaran muistolaatta
- Kilpelänkankaan muistomerkki
- Mänttäläisten kivi
- Paloahon muistomerkki (neuvostoliittolaisten)

ERÄÄN PATALJOONAN SOTATIE

I/JR 65 talvisodassa Suomussalmella ja Kuhmossa

Teos sisältää suomalaisen Jalkaväkirykmentti 65:n I Pataljoonan omakohtaista kuvausta talvisodan taisteluista Suomussalmella ja Kuhmossa. Teos on useista eri tietolähteistä koottu kertomus, joka seuraa pataljoonan ja sen komentajan näkökulmasta sotarintaman tärkeimpiä tapahtumia, jotka aiheuttivat kauhua Kainuussa ja sen siviiliväestössä vuosina 1939–1940. Suomussalmen taistelut olivat ratkaisevan tärkeä osa koko Suomen ja Kainuun selviytymistarinaa, johon toisena oleellisena osana liittyivät myös Kuhmon ankarat mottitaistelut.

Sisältää muun muassa sota-arkiston sotapäiväkirjaotteita, useita tilastoja, värillisiä piirroskarttoja, vanhoja valokuvia sekä pataljoonan sankarivainajaluettelon.

Teos on omistettu Suomussalmella ja Kuhmossa käydyn talvisodan suomalaisveteraaneille ja heidän muistolleen.

MKT, tietokirjailija Väinö Mononen

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi